

Mr Srbislav BUKUMIROVIĆ

O ZNAČAJU VOJNE PISANE REČI

*kao izvoru informacija i sredstvu komuniciranja
u oblasti vojne nauke, vojnostručnog i
ideološko-političkog rada*

Izdavačka delatnost u oblasti vojne nauke u celom svetu je u ogromnom porastu. Naučno-tehnička evolucija u poslednje tri decenije, a naročito razvoj i primena nuklearne energije, elektronike, vazduhoplovne i raketne tehnike, kao i društvene evolucije širom Zemljine kugle, znatno su ubrzale teorijska i praktična istraživanja i razne druge aktivnosti u armijama mnogih zemalja. Vojnoizdavačka delatnost je sve te aktivnosti odražavala i podsticala, tako da je to oblast koja se u sferi pisane reči izuzetno dinamično razvijala, što je sasvim i razumljivo kada se ima u vidu značaj pisane reči kao izvora informacija i sredstva komuniciranja u vojnoj organizaciji. Izuzev komandnih komunikacija — gde primat imaju savremena tehnička sredstva — pisana reč je u oblasti vojnonaučnih, vojnostručnih, obrazovnih i društveno-političkih komunikacija zadržala prvo mesto i u tehnički najrazvijenijim armijama u svetu. Izgleda da ona danas u vojnoj organizaciji ima čak nešto izraženiju funkciju nego u društvu, zbog nepodobnosti sredstava javnog komuniciranja za prenošenje većeg dela vojnih informacija i znanja.

Međutim, o produkciji publikacija iz oblasti vojne nauke i vojnoj publicistici uopšte nije pisano mnogo. Jedan od ozbiljnih razloga za to je tajnost materijala, o čemu moraju da vode računa vojni izdavači u svim zemljama. Ipak, duži periodi relativno mirnog razvoja, kao i jedan opšti trend ka najširoj razmeni iskustava i saznanja u svim oblastima, pa i u oblasti vojne nauke i vojne publicistike, doveo je do sve većeg strujanja informacija između zemalja i njihovih oružanih snaga.

Svakako, ova međunarodna cirkulacija vojnih informacija odnosi se samo na jedan deo vojnih publikacija, što zavisi od njihovog karaktera. Teorijski radovi, veći deo vojne publicistike (novine i časopisi), razni informativni materijali, naučno-popularna literatura, priručnici i vojna beletristika — uglavnom su otvorenog karaktera, tako da slobodno cirkulišu i izvan državnih granica.

Što se tiče službenih izdanja — kojima se reguliše život i rad u oružanim snagama (razna pravila, pravilnici, uputstva i mnoštvo drugog materijala koji izdaju razne komande, uprave, jedinice, itd.) — ona su najvećim delom poverljivog karaktera i namenjena su samo užim krugovima ili, pak, svim pripadnicima dotične armije, s tim što se budno čuvaju od obaveštajnih službi stranih zemalja.

Produkcija vojnih publikacija je veoma značajna za praćenje života i rada svake armije. Savremena naukometrijska istraživanja jasno pokazuju da istraživanja publikacija s informacione tačke gledišta omogućuju da se otkriju važne zakonitosti u razvoju nauke, kao i u strukturi naučnog fronta.¹ U stvari, vojnoizdavačka delatnost je jednim delom odraz mnoštva aktivnosti u svakoj armiji: organizacijskih, obrazovnih, ideološko-političkih, aktivnosti na osavremenjavanju i širenju vojnih znanja i informacija. Stoga nam je namera da u ovom članku damo neke okvire koji bi omogućili da se, u najvažnijim crtama, sagleda obim vojnoizdavačke delatnosti u svetu uopšte, a posebno u pojedinim armijama nekih razvijenijih zemalja.

Obim vojnoizdavačke delatnosti

Najpouzdaniji podaci o broju izdatih (otvorenih) vojnih knjiga u svetu svakako su oni koje je prikupio UNESKO i objavio u svom godišnjaku za 1972. godinu, mada ni oni nisu potpuni. Radi se o novim podacima, čije prikupljanje je otpočelo 1972. godine i u kojima je, pored opšteg broja izdatih naslova, dat i broj naslova prema 23 grupe UDK klasifikacije. O produkciji knjiga iz oblasti vojne veštine u 1971. godini podatke su poslale 42 zemlje; ona iznosi 415.107 naslova knjiga, što je oko 76% svetske proizvodnje. Iz oblasti vojne veštine (UDK broj 355-359) — što znači bez vojne tehnike i vojne medicine — izdato je 4.089 naslova otvorenih knjiga, što iznosi oko 1% od celokupnog broja izdatih naslova knjiga.²

Ako se uporede podaci o produkciji knjiga u pojedinim zemljama iz oblasti vojne veštine za 1971. godinu sa onima iz 1935. (koje je prikupljalo Društvo naroda), proizlazi da, i pored tzv. »poplave«

štampanih materijala u posleratnom periodu i izuzetnog razvoja nauke i tehnike, produkcija vojne knjige zauzima ono mesto koje je imala pred drugi svetski rat, kada su u ovoj oblasti činjeni izuzetni napori.

Tabela 1³

Zemlja	god.	%	god.	%
Francuska	1935.	1,7	1971.	0,8
Poljska	1935.	1,7	1971.	1,9
V. Britanija	1935.	1,2	1971.	—
SSSR	1935.	2,3	1971.	2,2
Nemačka i SR Nemačka	1935.	1,5	1971.	2,2
Japan	1937.	1,3	1971.	0,3

Međutim, ako bi se uzele u obzir publikacije iz vojne tehnike i medicine i službene publikacije, onda bi, prema našim procenama, ovaj procenat danas bio znatno veći. U decenijama koje nose pečat naučnih prodora u oblasti nuklearne, raketne i vazduhoplovne tehnike, kosmonautike i elektronike, jasno je da je znatan deo ovih istraživanja imao, direktno ili indirektno, vojni karakter.

Interesantno je, radi primera, pogledati interakciju između nauke i vojne tehnike u Engleskoj u XVII veku. Merton je, na osnovu dugoročne analize naučnih istraživanja Kraljevskog naučnog društva, utvrdio da se 10% od njih, direktno ili indirektno, odnosilo na vojnu tehnologiju.⁴ Doduše, u Engleskoj je to bio vek ratova, revolucija i dominacije vatrenog oružja.

U prilog naše tvrdnje mogu da posluže i podaci iz Centra za dokumentaciju Ministarstva odbrane SAD. U podfondu nove literature, koji je najveći od fondova Centra, od 1953. do kraja 1967. godine prikupljeno je 484.000 dokumenata iz svih oblasti ljudskog znanja iz većeg broja zemalja. Od toga je iz domena vojne nauke bilo 20.772 ili 4,29%, a iz oblasti naoružanja 24.500 ili 5,6% dokumenata, što ukupno iznosi blizu 10%. U toku 1967. godine ušlo je u pomenuti fond i uključeno u bilten Centra »Technikal Abstract Billetin« — 51.000 dokumenata. Od toga je iz oblasti vojne veštine bilo 4.480%, a iz oblasti naoružanja 4,12% naslova dokumenata, što ukupno iznosi blizu 9%.⁵

Od 11,547.982 knjige i brošure koje je Lenjinova biblioteka imala 1. januara 1968. godine iz svih oblasti znanja iz većine zemalja, u vojnom odeljenju se nalazilo 229.089 knjiga i brošura, što sačinjava 1,7% fonda ove biblioteke.⁶

Da bi se što potpunije dobio pojam koliko se u svetu danas piše iz oblasti vojne problematike, uzećemo za primer vijetnamski rat. Biblioteka za savremenu istoriju iz Frankfurta na Majni i Vojno-istorijski institut iz Beča izdali su Bibliografiju o vijetnamskom ratu u 4 sveske, u kojima je obuhvaćeno preko 5.300 odabranih naslova knjiga i članaka — uglavnom pisanih na svetskim jezicima i jezicima nekih evropskih zemalja.⁷ Kompletna bibliografija o američkim marincima u Vijetnamu samo sadrži 1.500 bibliografskih jedinica.⁸

Centar za vojnonaučnu dokumentaciju i informacije iz Beograda izdao je selektivnu bibliografiju o vijetnamskom ratu sa 1.650 bibliografskih jedinica.⁹

U izdanju Evropskog bibliografskog centra izašla je selektivna bibliografija o vijetnamskom ratu sa preko 2.300 bibliografskih jedinica¹⁰ sa engleskog jezičkog područja.

I u odnosu na relativno tako usku temu kao što su podmornice i podmorničko ratovanje, sakupljena je bibliografija od oko 3.000 bibliografskih jedinica.¹¹

Izdavač i knjižar iz Nirnberga Pawlas izdao je katalog koji sadrži 2.000 knjiga i brošura na nemačkom jeziku — o drugom svetском ratu i ratovima pre i posle njega.¹²

Pa i veliki broj publikacija iz oblasti društvenih nauka indirektno se odnosi na odbranu i oružane snage. Kao primer navešćemo bibliografiju o »Internoj odbrani« koju je izdala biblioteka Više vojne akademije KoV armije SAD. Iako je u pitanju veoma ograničena tema, obuhvaćeno je 975 naslova knjiga, studija i izveštaja i 440 članaka objavljenih na engleskom jeziku.¹³

Na temu konfrontacija i sukoba, samo sa engleskog jezičkog područja sakupljeno je oko 5.500 bibliografskih jedinica, itd.^{13a}

Vojna periodika

Slobodne procene na osnovu već poznatih podataka jedini su način da se nešto kaže o obimu produkcije vojne periodike, naravno one otvorenog karaktera.*

Više kataloga periodike u svetu daju sistematizovane podatke o vojnim časopisima i novinama. Nama se čini da je taj posao naj-

* Kada o ovome govorimo, moramo imati u vidu neke specifičnosti. Veliki broj časopisa i knjiga koji ne nose oznaku »službeno« i »poverljivo«, i stvarno ne objavljuju poverljive materijale, ostaje zbog prirodne zatvorenosti vojne organizacije van domašaja knjižarske mreže. Ovakve publikacije obično nazivamo »otvorene publikacije sa ograničenim korišćenjem«.

potpunije i najbolje obavljen u »Ulrich's International Periodicals Directory«. Izdanje ovog priručnika donosi 600 naslova vojnih časopisa i novina koje izlaze u svetu.¹⁴ To predstavlja 1,1% u odnosu na oko 55.000 obuhvaćenih periodičnih publikacija. S druge strane, »Internationale Bibliografie für Fachzeitschriften«, objavljena u Minhenu, beleži samo 256 naslova vojne periodike.¹⁵

Prema onome što je u nas registrovano višegodišnjim praćenjem vojnih izdanja, spisak iz Ulrihovog priručnika mogao bi se dopuniti sa oko 150 novih naslova vojne periodike — što bi značilo da u svetu izlazi oko 750 naslova vojne periodike, ne računajući onu poverljivog karaktera, sa kojima bi taj broj bio znatno veći.

Pregled vojnoizdavačke delatnosti u pojedinim zemljama

Na osnovu podataka kojima raspolažemo, pokušaćemo da u glavnim crtama damo pregled vojnoizdavačke delatnosti u pojedinim zemljama.

U Statističkom godišnjaku UNESKO-a navodi se da je 1971. godine u *Sovjetskom Savezu* izdato 85.487 naslova knjiga i brošura, od čega se na vojnu veštinu (UDK 355-359) odnosilo 1.849 naslova, što znači 2,16% godišnje produkcije naslova knjiga.¹⁶

U Godišnjaku knjiga SSSR za 1970. godinu, od 40.000 navedenih naslova knjiga, na oružane snage odnosilo se samo 427 naslova, tj. oko 1% obuhvaćenog materijala.¹⁷

Izdavačka kuća Ministarstva odbrane SSSR-a — »Voenizdat« objavila je u poslednjoj petoletki (1967—1971) preko 1.500 naslova knjiga i brošura.¹⁸ U tematskom planu izdanja za 1974. »Voenizdat« je predvideo da objavi 235 naslova. Od toga 6 iz oblasti vojnoteoretskih radova, 24 iz oblasti partijsko-političkog rada, 14 iz vojne istorije, 46 iz oblasti taktike, borbene pripreme i vojne tehnike, 18 su rečnici, udžbenici i priručnici, 60 iz oblasti vojne beletristike, itd.¹⁹ Izdavačka kuća DOSAAF u svom planu za 1972. navela je 128 naslova knjiga koje namerava da objavi.²⁰

Kada se ima u vidu da je produkcija knjiga u SSSR-u na prvom mestu u svetu i da je sovjetska armija jedna od najsavremenijih, onda su navedeni procenti i brojevi otvorenih publikacija samo mali deo sovjetske vojnoizdavačke produkcije, računajući i službena izdanja. Samo je akademija »M. V. Frunze« izdala u periodu 1954—1958. godine 34 zbornika »Trudy akademii« sa 257 studija i članaka, a na akademiji je u tom periodu odbranjeno 112 disertacija za stepen kandidata nauka.²¹

Velika sovjetska enciklopedija daje podatke da u SSSR-u izlazi 15 centralnih vojnih časopisa. Pored centralnog lista »Krasnaja zvezda«, izlaze okružne i flotske novine i novine grupa sovjetske vojske koje se nalaze na teritorijama pojedinih socijalističkih zemalja.²² To su, na primer, »Krasnyj vojn« — list moskovskog vojnog okruga, »Sovetskij soldat« — list centralne grupe vojske, »Slava rodini« — list prikarpatskog vojnog okruga, flotske novine »Straža Baltiki«, »Flag Rodini«, itd.²³ U katalogu preduzeća »Meždunarodnaja knjižga« nalazi se 14 naslova vojnih časopisa i jedne novine koji se isporučuju knjižarskoj mreži.

Pored ruskog jezika, vojni listovi izlaze i na jezicima naroda i narodnosti SSSR-a. U periodu 1917—1960. godine u Sovjetskom Savezu izlazilo je 62 naslova listova iz oblasti narodne odbrane na više jezika.²⁴

Katalog zvaničnih publikacija *Sjedinjenih Američkih Država* za 1970. sadrži veliki broj vojnih izdanja koja su pod tretmanom »zvanične publikacije« (ovaj pojam je u SAD dosta širok). Za osam meseci iste godine, od 12.589 zvaničnih publikacija, 1.022 su izdale ustanove iz oblasti nacionalne odbrane, što u procentima iznosi 8,1%. Te godine je u SAD izdato 18.405 zvaničnih publikacija.²⁵

Prema podacima F. Mahlupa, udeo knjiga iz oblasti vojne veštine i tehnike u izdavačkoj delatnosti SAD u periodu 1950—1959. kretao se od 3,5 do blizu 5%.²⁶

Američki vojnopomorski institut iz Anapolisa izdao je u periodu od 1957. do 1973. godine 197 naslova knjiga od interesa za ratnu mornaricu.²⁷

Međutim, treba imati u vidu da su i u SAD otvorene publikacije samo deo produkcije štampanih materijala iz oblasti vojnih nauka. Naime, svega 23% svih naučnoistraživačkih fondova američkog Ministarstva odbrane realizuje se u 132 vojna naučnoistraživačka centra, a 77% na univerzitetima, institutima i raznim civilnim kompanijama.²⁸

Obim izdavačke delatnosti u ovim institucijama teško se može saznati, ali se imena takvih ustanova, kao što je »Rand Corporation«, često sreću kao izdavači publikacija koje tretiraju odbrambene probleme. Tako je ova ustanova, koja zapošljava 1.200 ljudi, od kojih su polovina naučni radnici, za više od 20 godina svog postojanja izdala 11.000 knjiga i izveštaja, ne računajući veliki broj zatvorenih dokumenata. Prema podacima iz zvaničnog izveštaja RAND-a, korporacija je 1969. izdala 550 naslova dokumenata.²⁹

Koliko je RAND-ova delatnost bila okrenuta vojnim problemima najbolje svedoči podatak da je jedno vreme učešće Ratnog vazduhoplovstva u finansiranju ove korporacije iznosilo 99⁰%, a 1970. vojne ustanove su učestvovala u njenom finansiranju sa 74⁰%.³⁰ Ova ustanova je izdala selektivnu bibliografiju od 2.000 studija, članaka, izveštaja, memoranduma i brošura o temi »Analiza sistema«, koji se većinom odnose na nacionalnu odbranu.³¹

Uprava informacija za inostranu tehniku koja se nalazi u vazduhoplovnoj bazi Rajt-Paterson, a sakuplja i obrađuje naučnu i tehničku dokumentaciju iz oblasti inostrane vazduhoplovne, raketne i kosmičke tehnike, poseduje i koristi elektronsku mašinu velikih kapaciteta za direktno prevođenje sa ruskog na engleski jezik. Svakako, broj ovih prevoda nije mali.³²

Indeks vojnih publikacija, koje se odnose na obuku, u martu 1958. sadržavao je oko 3.000 naslova.³³ Bibliografija otvorenih i zvaničnih publikacija o sovjetskoj armiji, koje su objavljene na engleskom jeziku u periodu 1950—1967. godine, obuhvata 2.200 bibliografskih jedinica.³⁴

Prema katalogu Ulriha, u SAD izlazi preko 80 naslova otvorene vojne periodike. Katalog vladine izdavačke kuće sadrži 26 naslova vojnih časopisa koje izdaje ova ustanova.³⁵ Broj časopisa koje izdaju pojedine komande, akademije, garnizoni itd., sigurno je znatno veći, jer se podaci o njima sreću u citatima stručnih publikacija. Neke od ovih periodičnih publikacija izlaze u više zemalja, kao na primer, »Stars and Stripes« koji se istovremeno izdavao u 5 gradova, među kojima su Darmštat i Tokio.³⁶

Prema podacima UNESCO-a, u Poljskoj je 1971. godine izdato 10.443 naslova knjiga. Na vojnu veštinu (UDK 355-359) odnosila su se 202 naslova, što iznosi 1,9⁰%.³⁷

Vojnoizdavačka delatnost je uglavnom centralizovana, a najveći izdavač je Izdavačka kuća Ministarstva narodne odbrane. Od svog osnivanja do kraja 1971. ova kuća je objavila oko 5.000 naslova otvorenih knjiga. Treba naglasiti da znatan deo ovih izdanja pripada vojnoj beletristici. Ova kuća je, na primer, bila planirala da 1969. objavi 184 naslova knjiga. Od toga se na vojnu istoriju odnosilo 20 naslova, vojnostručnu literaturu 21, Poljsku narodnu armiju 6, ideološku i vojno-političku literaturu 8, vojne memoare 24, vojnu tehniku 8, popularnu tehniku 11, beletristiku 55, a na ostale oblasti 31 naslov knjiga.³⁸

O obimu službenih publikacija koje se izdaju u Poljskoj narodnoj armiji najbolje govori podatak da je Generalštabna akademija

PNA za 25 godina svog postojanja objavila 182 naslova knjiga, 4.000 lekcija i 2.000 stručnih članaka.³⁹

U Poljskoj izlazi 12 naslova centralnih vojnih časopisa i jedne novine, od kojih se samo određen broj naslova isporučuje kupcima koji nisu pripadnici PNA. Broj naslova službene periodike znatno je veći.

Savezna Republika Nemačka je, prema podacima koje objavljuje UNESCO, jedna od zemalja u kojima se najviše izdaju otvorene vojne publikacije. Od 40.354 naslova izdatih knjiga u 1971. godini, 891 je iz oblasti vojne veštine (UDK 355—359), što iznosi 2,22%.⁴⁰

Slika o posleratnoj vojnoizdavačkoj delatnosti u SR Nemačkoj najbolje se stiče pregledom nekoliko kataloga velikih knjižarskih kuća. Jedna od njih, »Georg Lingenbrink« iz Hamburga, registrovala je 1.172 naslova vojnih knjiga za potrebe Bundesvera, a vojnostručna literatura je zastupljena sa 389 naslova.⁴¹ Kuća »Groschhaus Wagner« iz Hamburga registruje u svom katalogu 604 naslova vojnih knjiga, najvećim delom iz SR Nemačke.⁴²

U ovoj zemlji, koja ima bogate tradicije vojnoizdavačke delatnosti, na osnovu podataka iz kataloga velikog knjižarskog preduzeća »Saarbach GmbGH« iz Kelna, izdaje se 29 naslova vojne periodike. Internacionalna bibliografija, koja se izdaje u Minhenu, obuhvata 35 naslova. Mi smo uspeli da registrujemo blizu 60 naslova, pri čemu u obzir nismo uzeli divizijske časopise i novine koji su veoma rasprostranjeni u Bundesveru. Među njima su, na primer, »Soldat der Berge« — časopis 1. planinske divizije; »Die Zehnte« — 10. oklopne divizije; »Soldat der Zwolfte« — 12. oklopne divizije; »Echo Nord« — 3. i 6. vazduhoplovne divizije, itd.⁴³

U *Čehoslovačkoj* se izdavanje otvorenih vojnih knjiga obavlja uglavnom preko izdavačke kuće Ministarstva narodne odbrane »Naše vojsko«. Krajem 1971. ovo izdavačko preduzeće objavilo je svoju 4.000-tu knjigu. U njegovim izdanjima ima i veliki broj romana i pripovedaka iz vojničkog života.*

Generalni katalog najveće francuske vojnoizdavačke kuće »Ch. Lavauzelle« iz 1964. sadrži 588 naslova knjiga, koje su mahom izašle u periodu 1945—1964. godine.⁴⁴

Najvažnija izdavačka kuća vojne literature u *DR Nemačkoj* je »Militärverlag DDR«, osnovana 1956. godine. Za 10 godina svog postojanja, ova kuća je izdala 1.243 naslova knjiga. U periodu od 1956. do 1966. godine štampano je iz oblasti vojne teorije 119 na-

* Na pokorici izdanja izdavačkih kuća »Naše vojsko« i »WMNO« uvek se daju podaci o broju do tada objavljenih knjiga.

slova, vojne politike 10, vojne istorije 165, vojnostručne literature 206, popularne vojne tehnike 153 i vojne beletristike 449 naslova.⁴⁵

U ovoj zemlji izlazi, koliko nam je poznato, 11 naslova centralnih vojnih časopisa i 1 novine. Jedan njihov deo namenjen je samo pripadnicima oružanih snaga DR Nemačke (Militärwesen, Marinewesen).

Godišnjak britanskih oficira za 1971. godinu, u posebnoj bibliografiji, objavljuje 461 naslov odabranih vojnih knjiga koje su izašle na engleskom jezičkom području za 12 meseci 1970—1971. godine.⁴⁶ Znatno deo toga je objavljen u V. Britaniji.

Broj naslova vojnih časopisa koji se isporučuje izvan redova oružanih snaga ove zemlje nije veliki — oko 30. Međutim, priručnik »Wiling's Press Guide« sadrži oko 100 naslova vojnih časopisa i novina koji se izdaju u V. Britaniji i Irskoj. Većina od toga je divizijska i pukovska periodika, koja ima posebne tradicije u britanskoj armiji. S obzirom na to da je pomenuti priručnik obuhvatio oko 7.500 naslova periodike, vojna izdanja predstavljaju oko 1,3%.⁴⁷

Katalog Ulriha sadrži podatak za *Italiju* — 15 naslova časopisa i novina, dok prema našoj evidenciji tamo izlazi preko 30 naslova. Međutim, samo manji deo od njih se nalazi u slobodnoj prodaji.

Mogli bismo navesti još mnogo podataka o produkciji vojnih publikacija u pomenutim zemljama i u onima koje nismo spomenuli. Međutim, za to nema ni potrebe ni prostora.

U *SFR Jugoslaviji* vojnoizdavačka delatnost je veoma razvijena. Teško je dati tačne podatke o broju otvorenih knjiga i brošura, iz oblasti narodne odbrane, koje su izašle od rata do danas, jer ne postoji potpuna evidencija. U jugoslovenskoj retrospektivnoj bibliografskoj građi, koja obuhvata oko 100.000 bibliografskih jedinica, nalaze se podaci za 796 naslova otvorenih knjiga i brošura iz šire oblasti narodne odbrane, koje su izdate u Jugoslaviji od 1945. do 1967. godine.⁴⁸

Bibliografija vojnih izdanja od 1945. do 1968. godine daje potpunije podatke i sadrži 1.132 naslova otvorenih knjiga i brošura izdatih u JNA u toku pomenutog perioda.⁴⁹ To znači da produkcija otvorenih vojnih knjiga i brošura u JNA sačinjava oko 1,1% jugoslovenske posleratne produkcije knjiga. Ako bismo uzeli u obzir i službena izdanja JNA, onda bi taj udeo, prema našim procenama, iznosio 6—8%. Imajući u vidu da se jugoslovenska produkcija knjiga, posmatrana prema broju naslova, već godinama nalazi između 15. i 10. mesta u svetu, proizlazi da je ova vojnoizdavačka aktivnost značajna.

U JNA takođe izlazi veliki broj časopisa. U pomenutoj bibliografiji vojnih izdanja zabeleženo je 16 naslova otvorenih periodičnih publikacija. Sa službenim izdanjima i sekundarnim publikacijama, ovaj broj je znatno veći, tako da premašuje 60 naslova. Vojna periodika se izdaje i izvan JNA, kao i na pojedinim jezicima naroda i narodnosti SFRJ.

Zaključak

Prilog o vojnoj pisanoj reči donosimo sa namerom da pokrenemo pitanje o ovoj veoma važnoj temi, o kojoj je, koliko je nama poznato, pisano veoma malo i jednostrano.

Istraživanje publikacija sa informacione tačke gledišta, zajedno sa analizom angažovanih kadrova, ustanova i finansijskih sredstava, predstavlja okosnicu naukometrije. Smatramo da istraživanje i onih publikacija koje nemaju naučni karakter može dosta da kaže o mnogim aktivnostima u posebnim društvenim celinama — kao što je, na primer, armija — na stručnom, obrazovnom i ideološko-političkom polju, a odraz su raznih intelektualnih, pa i praktičnih aktivnosti.

Na osnovu navedenih podataka, koji su nepotpuni iz razumljivih razloga, može se, po našem mišljenju, sagledati, makar u glavnim crtama, obim produkcije vojnih publikacija. Otvorene publikacije iz oblasti vojne nauke i prakse, prema iznetim podacima, sačinjavale bi 1—1,5%, a zajedno sa službenim i poverljivim publikacijama 8—10% svetske produkcije štampanih materijala.

Ovo sve govori o tome koliko se napora čini danas u svetu u celini, i mnogim zemljama pojedinačno, u oblasti nacionalne odbrane i jačanja oružanih snaga — bilo u onima koje se spremaju za odbranu ili onima koje se pripremaju za agresiju — gledano iz ugla vojne pisane reči, koja obavezno sadrži i stvaralačku dimenziju i dimenziju širenja vojnih informacija i znanja.

Na osnovu podataka koje smo izneli o izdavačkoj delatnosti u JNA, možemo slobodno reći da je ona u kvantitativnom pogledu na nivou izdavačke delatnosti armija najrazvijenijih zemalja u svetu. Iako jednostran, ovaj podatak nam ukazuje na napore koji su, u ovoj oblasti, učinjeni u JNA u posleratnom periodu.

Ovog puta prostor nije dopustio da se piše o tiražima, čitanju i širenju vojnih publikacija. To je sastavni deo ove teme koji ćemo posebno obraditi — kako bi se što više osvetlio fenomen vojne pisane reči.

1. Nalimov V. — Mul'čenko Z.: *Naukometrija*, Moskva, 1969, str. 11—19.
2. *UNESCO Statistical Yearbook 1972*, Unesco, 1973, str. 724—731, 714.
3. *Vojna enciklopedija*, Beograd, 1961, tom 4, str. 48 i *UNESCO Statistical Yearbook*, str. 724—731.
4. Merton R. K., *The Sociology of Science*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1973, str. 208.
5. Centr dokumentaciji ministertva oborony SŠA, *Sbornik perevodov po voprosam informacionnoj teorii i praktiki*, Moskva, VINITI, 1970, №. 15, str. 11—13.
6. Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR im. V. I. Lenina v 1966—1967. goda, Moskva, 1969, str. 36 i 81—82.
7. Legler Anton-Bauer Frida: *Der Krieg in Vietnam, Bericht und Bibliographie (Oktober 1969 — September 1971)*, Frankfurt/M., Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen, 1973, str. VII.
8. Moran John, *Creating a Legend*, New York, MCG, 1973.
9. Centar za vojnoučnu dokumentaciju i informacije, Beograd, *Vijetnamski rat*, Beograd, 1973.
10. *The Vietnam Conflict*, Oxford, Cllo Press, 1973, str. 1—164.
11. Paine T., *Submarining, Tree Thousand Books and Articles*, Santa Barbara, California, General Electric-Tempo, 1971.
12. *Zwei Weltkriege im Buch 1914—1973*, Nürnberg, Karl R. Pawlas. 1973.
13. *Internal Defense, Bibliography*, RB 31—100, Vol. III. — Fort Leavenworth, Kansas, U. S. Army Command and General Staff Colege, Oktober 1971.
- 13a. Miller A. J., *Confrontation, Conflict and Dissent*, Metuchen N. J., The Scarecrow Press, 1972, str. 1—567.
14. *Ulrich's International Periodicals Directory, Fifteenth Edition 1973—74*, New York, R. R. Bowker Co., 1973, str. 1462—1481.
15. *Internationale Bibliografie für Fachzeitschriften*, München, Verlag Dokumentation, 1967, Tom II.
16. Videti: *UNESCO Statistical Yearbook 1972*, str. 730.
17. *Ežegodnik knigi SSSR 1970. Sistematičeskij ukazatel'*, Tom I, Moskva, 1972, str. 200—213.
18. *Voennuju knigu každomu oficeru*, :Voenij vestnik», 1972, br. 8, str. 122.
19. *Plan vypuska literatury Voenного izdatel'stva Manisterstva oboroni SSSR na 1974*, Moskva, Voenizdat, 1973, str. 1—112.
20. *Plan vypuska literatury na 1972. goda izdatel'stva DOSAAF SSSR*, Moskva, Dosaaf, 1971.
21. *Akademija imeni M. V. Frunze*, Moskva, Voenizdat, 1973, str. 244.
22. *Bol'saja sovetškaja enciklopedija*, Moskva, 1971, Tom 5, str. 623.
23. *Obzor flotskih gazet*, »Morskoj zbornik«, 1974, br. 2, str. 102—105.
24. *Gazeti SSSR 1917—1960. Bibliografičeskij spravočnik*, Moskva, 1970, str. 263.
25. *Montly catalog of U. S. Government Publications 1970*, Washington, U. S. Government Printing Office, 1970.
26. Mahlup F.: *Proizvodstvo i rasprostranenie znaniy v SŠA*, perevod s anglijskogo, Moskva, Progres, 1966, str. 258.
27. *U. S. Naval Institute Proceeding*, 1973, Vol. 99, 10/844 october, str. 168.
28. Maslenikov V. I.: *SŠA: Gosudarstvo i nauka*, Moskva, 1971, str. 79.
29. Šejdina I. L.: *SŠA: »Fabriki mysli« na službe strategii*, Moskva, 1973, str. 33, 42.
30. *Ibid*, str. 40.

31. *A Bibliography of Selected Rand Publications. Systems Analysis*, Santa Monica, The Rand Corporation, 1970, str. 1—103.
32. Videti: Maslenikov V. I.: *SŠA: Gosudarstvo i nauka*, str. 85.
33. *Military Publications. Index of Training Publications*, PM 310—3, Headquarters, Department of the Army, March 1958, str. 1—87.
34. Parrich M.: *Soviet Armed Forces*, Stanford, The Hoover Institut of Revolution and Peace, 1970.
35. *Government Periodicals and Subscription Services*, 145 editions, Washington, D. C. 20402, Government Printing Office, Februar 1972, str. 1—39.
36. Videti: *Bol'shaja sojetskaja enciklopedija*, Tom 5, str. 624.
37. Videti: *UNESKO Statistical Yearbook* 1972, str. 729.
38. *Tytlowy plan ksiazek Wydawnictwa MON na rok 1969*, Warszawa, WMNO, 1970.
39. *Wehrpolitische informationen*, 1972, № 50, str. 9.
40. Videti: *UNESKO Statistical Yearbook* 1972, str. 727.
41. *Wehrwesen. Fachbücher für die Bundeswehr*, Hamburg, G. Lingenbrink Libri Haus, 1967.
42. *Militaria 1969/70*, Hamburg, Groshaus Wagner und Co., 1970.
43. *Mehr als normal*, »Spiegel«, 1970, № 39, str. 65.
44. *Catalogue Général*, Libraire militaire et administrative Charles-Lavauzelle et Cie., Paris, 1964.
45. *Bibliographie. 10 Jahre Deutscher Militärverlag 1956—1966*, Berlin, DMV, 1966.
46. *Brasey's Annual 1971*, London, Cowles and Sohns, 1972, str. 210—225.
47. *Wiling's Press Guide*, London, J. Wiling Lmted., 1971, str. 1—333.
48. *Jugoslovenska retrospektivna bibliografska građa. Knjige, brošure i muzikalije 1945—1967*, Beograd, Bibliografski institut, 1970, knj. 5, str. 556.
49. Krivokapić R.: *Bibliografija vojnih izdanja 1945—1968*, Beograd, Vojnoizdavački zavod, 1969.